Történetek a XVIII. századtól 1945-ig

II. Rákóczi Ferenc 1703-ban bontotta ki a szabadság zászlóját Kelet-Magyarországon. A rövid idő alatt tízezrekre megnövekedett kuruc sereg eljutott a Tiszáig és Borély Balázs, Deák Ferenc és Onódi Szücs János vezetésével visszafoglalta Szolnokot a labancoktól. Borbély Balázs a fejedelemtől 1704-ben Bura falut kapta. Mihály fia pedig III. Károly királytól **T omajt**
, Abádot és Bánhalmát kapta a szabadságharc utáni években.

A kurucz-labanc világnak az 1711-ben kötött szatmári béke vetett véget. Ezidőtájt nem találtunk utalást arra vonatkozóan, hogy Tomaj területén számottevő lakos élt volna.

1886-ra már a puszta derzsi részén /mai Tomajmonostorán/ annyira elszaporodott a lakosság, főleg a tanyai részeken, hogy közösségi jellegű iskola felállítása vált szükségessé, melyben a közeli derzsi egyház vállalta a csekély számú református növendékek hitoktatását.

A XIX. de a XX. század első 3 évtizedében sem volt egyetlen

középület, az egy tantermes iskolán kívül. Még temploma sem volt az akkori Tiszaderzshez tartozó Derzstomaj - pusztának. A református templom építésére is csak 1936-ban került sor, akkor amikor a vallás más fejlettebb helyeken már jelentősen elvesztette korábbi tekintélyét. Még nagyobb lemaradásban volt a katolikus egyház községünkben, mivel templomának építéséhez csak 1938-ban fogott hozzá, gróf Nemes János segítségével, valamint a lakosság búza felajánlással.

1880-1882 között gróf **Magyary Kossa Géza** vásárolta meg Derzstomaj-puszta területét. 1906-ban egy gyönyörű szép kastélyt építtetett. A kastély homlokzatába a még most is igen jó állapotban lévő címerét is beleformáltatta. Derzstomaj földje gróf Magyary Kossa Gézáé 1928-ig volt.

Az 1914-ben kitört **I. Világháború** kis településünkön is nagyon éreztette hatását. Annál is inkább, mert az akkor 800 főt számláló településről mintegy 100-120 fiatalt vittek el, legtöbbjüket a Szerb frontra. Az I. Világháború utáni időszakban - egészen a felszabadulásig - jóformán semmit sem változott a település lakosságának élete.

A község ill. település közigazgatását továbbra is Tiszaderzsről intézték. Derzstomajról általában 3 személy foglalhatott helyet a

képviselőtestületben. Az 1927-ben alakult Nagykunsági Villamossági Szövetkezettel bevezettették a villanyt a főútra, de mindössze csak 2 személy lakásában világított nagyon sokáig.

A majdnem 6 évig tartó **II. Világháború**ban Németország szövetségeseként Derzstomajról mintegy 150-200 férfinak kellett részt vennie. Az 1944. október 10. és az azt követő 25 év azonban már a felszabadulás időszaka, amely idő óta és alatt jelentős változások mentek végbe Derzstomaj életében is.

Felhasznált irodalom:

Kovács Béla: Tomajmonostora története (1969)